קולר תלוי בצואר עדים תלמוד לומר מדבר שקר תרחק (סימן תלת"א תלמי"ד ותל"ת בעל"י חו"ב סמרטו"ט שומ"ע ומטעי"ם) [א]מנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר מנין שלא ישתוק תלמוד לומר [1]מדבר שקר תרחק [ב]מנין לתלמיד שרואה את רבו שטועה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שיגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק [ג]מנין לתלמיד שאמר לו רבו יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר ורחמנא אמר [2]לא תענה ברעך עד שקר אלא [ד]כגון דאמר ליה ודאי חד סהדא אית לי ותא אתה קום התם ולא תימא ולא מידי דהא לא מפקת מפומך שקרא אפי' הכי אסור משום שנאמר מדבר שקר תרחק [ה]מנין לנושה בחבירו מנה שלא יאמר אטעננו במאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב לי שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [ו]מנין לנושה בחבירו מנה וטענו מאתים שלא יאמר אכפרנו בב"ד ואודה לו חוץ לבית דין כדי שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [ז]מנין לשלשה שנושין מנה באחד שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ויחלוקו ת"ל מדבר שקר תרחק [ח]מנין לשנים שבאו לדין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה שאומרין לו לבוש כמותו או הלבישהו כמותך ת"ל מדבר שקר תרחק כי הוו אתו לקמיה דרבא בר רב הונא אמר להו שלופו פוזמוקייכו וחותו לדינא [ט]מנין לדיין שלא ישמע דברי בעל דין (חבירו) קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק [י]מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק רב כהנא מתני [3]מלא תשא לא תשיא [4]ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו רב אמר [כ]זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה [ל]עסיקין: אינה נוהגת אלא בראוין להעיד כו': [מ]לאפוקי מאי אמר רב פפא לאפוקי מלך ורב אחא בר יעקב אמר [ל]לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא [ס]כל שכן מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו: בפני בית דין ושלא בפני ב"ד כו': במאי קמיפלגי אמרוה רבנן קמיה דרב פפא [ו]בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי ר' מאיר סבר דון מינה ומינה מפקדון מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון בין בבית דין ובין שלא בבית דין אף עדות בין בבית דין ובין שלא בבית דין ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בבית דין אין שלא בבית דין לא אף מושבע מפי עצמו בבית דין אין שלא בבית דין לא

אמר

קולר. שלשלת העון: **ורואה זכות.** ורבו המליף: **איני מבדה.** משקר: **וקום שתוק.** ושיהא סבור בעל דין שאתה בא להעיד ויודה אמת: **ואגלגל עליו שבועה.** שאינו מודה לי במקצת ואשביענו על ידי גלגול או שבועת קרקעות שאין נשבעין עליהן אלא על ידי גלגול: **שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים.** והם בעלי דין: **לבוש כמותו.** שלא תגרום לנו לישא לך פנים או ישתתקו דברי שכנגדך מפני חשיבותך ואומר אין יאמינו בי בית דין על אדם חשוב כזה: **מדבר שקר תרחק.** וכיון שאיש מריבו משותק מעמיד זה את שקרו: **פוזמוקייכו.** כמין אנפיליאות חשובים קלצונ"ש בלע"ז: **לא תשא.** אזהרה למקבל: **קרי ביה לא תשיא.** אזהרה לבעל דין: **שמע שוא.** שהמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו אינו בוש מדברי שקר: **ואשר לא טוב עשה.** פסוק זה בספר יחזקאל: **זה הבא בהרשאה.** ומתעבר על ריב לא לו ושמא הראשון נוח לו ונוח לפשרה יותר מזה שאינו יכול לעשות פשרה בממון אחרים: **שיש עליה עסיקין.** עוררין כמו (בראשית כו) כי התעשקו עמו שמערערין על המחזיק בה וזה בא וקונה אותה ובוטח על חזקו שהוא איש זרוע: **למעוטי מלך.** דתנן סנהדרין (דף יח.) לא מעיד ולא מעידין אותו: **משחק בקוביא.** בעירבון [ז]והמראה שקורין פרמייל"ה: **כל שכן מלך.** דמדאורייתא לא חזי דכתיב (דברים יז) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך[ח] והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין כדאמרן לעיל (דף ל.) ודרך בזיון הוא לו: **אבל משחק בקוביא מדאורייתא חזי.** שלא פסלה תורה אלא עד חמס שנוטל בחזקה כמו (שופטים ט) ויגזלו את כל העוברים[ט] לבעלי שכם ורבנן גזרו ביה ועשוהו גזלן מדבריהם ואמרו אסמכתא היא ולא קניא וכיון דמדאורייתא חזי חיילא עליה שבועה. ורב אחא סבר הואיל וסוף סוף אי מסהיד לא מקבלינן ליה לא קרינן ביה והוא עד: **כדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה פליגי.** פרשה שלמדה דבר מחבירתה בגזירה שוה אם תעמיד אותו דבר בזו בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם דהואיל ולמדתו ממנו על כרחך ממנו תחזור ותלמדנו לכל משפטו. או דון מינה ואוקי באתרה כלומר לאחר שלמדתו משם והבאתו לכאן העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים כאן. והשתא מפרש לה ואזיל: **ר' מאיר סבר דון מינה ומינה.** לקמן (דף לד.) ילפינן שבועת העדות בגזירה שוה דתחטא (ויקרא ה) תחטא [שם] משבועת הפקדון למושבע מפי עצמו דכתיבא בשבועת הפקדון ולא כתיבא בשבועת העדות: **דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב דכתיב (ויקרא ה) אשר ישבע עליו אף עדות מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון אפי' שלא בב"ד דהא ונשבע על שקר בין בבית דין בין שלא בבית דין משמע: **אף בעדות.** אע"ג דמושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בב"ד כדאמרינן לקמן בשמעתין מפי עצמו דילפינן מפקדון אפילו שלא בבית דין ומייתינן ליה הכא כי התם: **ורבנן סברי דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב: **ואוקי באתרה.** כלומר לאחר שהבאתו לכלל שבועת העדות העמידהו כמשפט המפורש בשבועת העדות מה מושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין אף מפי עצמו שהבאת לה ממקום אחר אינו אלא בבית דין:

אמר

ורואה זכות לעני שלא ישתוק. בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) נפקא לן מלא תגורו וכן דרך [הש"ס] בכמה דוכתי:

שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר. ואם תאמר למה ירא מגלגול שבועה יותר משבועה זאת שעתה תובעו וי"ל כגון שאין לו כדי לפרוע כל מה שיגלגל עליו כגון שחייב לו הרבה ממקום אחר וסבר אכפור גם זה ואשתמיטנא עד דליהוו לי זוזי כנגד כל החוב ופרענא ליה:

שלא ישמע דברי בעל דין. בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) מפיק ליה משמוע בין אחיכם: **זה הבא בהרשאה.** כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות שמתעבר על ריב לא לו אבל כשטורח להביא לחבירו מעותיו שאין חבירו יכול לטרוח מצוה קעביד: **ורבנן הוא דפסלוהו.** ואף על גב דאמר לקמן (דף לג:) הכל מודים בעד מיתה דחייב משום דרבנן אכשרוה ואזלינן בתר דרבנן בתר תרוייהו אזלינן לחייבו דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד ממון כמה שלא העיד והכא אע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו מידי כיון דמדאורייתא מהני מיחייב:

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ז:
כד ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:
כה ג ד מיי' פי"ז מהל' עדות הל' ה והלכה ו סמג לאוין רמ טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף א בהגה:
כו ה ו ז מיי' פט"ו מהל' טוען הל' ט והלכה י סמג עשין קז:
כז ח מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף א:
כח ט י מיי' שם הל' ז סמג לאוין רמ טוש"ע שם ס"ה:
כט כ מיי' פ"ג מהל' שלוחים הל' ה ועיין בכ"מ טוש"ע ח"מ סי' קכג סעיף טו:
ל ל מ מיי' פ"י מהל' שבועות הל' א סמג לאוין רמח:

לעזי רש"י

קלצונ"ש. נעלים קלות.
פרמייל"ה [פירמליי"א]. הימור.

רבינו חננאל

וכן תלמיד שראה זכות לעני (או) חובה לעשיר שלא ישתוק. וכן תלמיד שראה רבו שטועה בדין שלא יניחנו עד שיגמר הדין ואח"כ יחזירנו על שמו. וכן תלמיד שאמר לו רבו הלא ברי לך שאיני משקר ועכשיו אני נושה לפלוני מנה וכופר בו בוא עמי כדי שתראה כי להעיד באתה ולא תאמר כלום שאסור לעשות כן. וכן ג' שנושים באחד מנה שלא יעשו שנים מהן עדים ואחד בעל דין. וכן הנושה בחברו מנה שלא יטעננו מאתים כדי שיודה לו במנה ויגלגל עליו שבועה גם בדברים אחרים. וכן מי שנושין בו מנה וטוענין בו מאתים שלא יכפרנו גם במנה שנושה בו כדי שלא יגלגלו עליו שבועה. וכן לשנים שבאו לפני הדיין אחד לבוש סמרטוטין ואחר לבוש אצטלא בת מאה מנה שאין דנין ביניהן עד שיהיה מלבושן שוה. וכן הדיין שאינו רשאי לשמוע דברי בעל דין עד שיבא חברו. הני כולהו אסמכינהו רבנן כל חד וחד מינייהו אהאי קרא מדבר שקר תרחק: מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבוא חברו ת"ל מדבר שקר תרחק. רב כהנא מתני בדיין לא תשא שמע שוא. ובנידון מלא תשיא: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו. רב אמר זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין שיקנה מריבות לעצמו: ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא וכל שכן מלך: וחכ"א בין מפי עצמו בין מפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד ואמרו (רבי) [רבנן] ר' מאיר סבר דון מינה ומינה. כלומר למידין שבועת העדות ונפש כי תחטא משבועת הפקדון. מה פקדון מפי עצמו חייב שנאמר וכחש בעמיתו בפקדון. אף עדות נשבע מפי עצמו חייב. ומינה מה פקדון בין בב"ד בין שלא בב"ד אם כחש בעמיתו חייב אף שבועת העדות כן. והני מילי בנשבע מפי עצמו. אבל בנשבע מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בב"ד. וחכמים סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב שנאמר וכחש. אף שבועת העדות נשבע מפי עצמו (חייב) ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בשבועת העדות אינו חייב אלא בב"ד שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד אם לא יגיד. [א] (אלא) כפר בו במקום שמתקיימת ההגדה חייב אף מושבע מפי עצמו בב"ד אין שלא בב"ד לא.

[א] נ"ל אלמא דדוקא אם כפר בו במקום וכו'.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין דף ו: ע"ש, ב) נ"ל ומנין וכן בכל העמוד. רש"ל, ג) סנהדרין דף ז:, ד) [עי' תוס' ב"מ יז. ד"ה ילמדון], ה) יומא עד., ו) [יבמות עח: בבא קמא כה: סנהדרין עה: זבחים נא: מנחות פב. קו. חולין קכ: נדה מג:], ז) רש"ל לשון שהמרו זה עם זה דהלא [שבת לא.], ח) [סנהדרין כג.], ט) נ"ל אשר יעבור.

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע: שמות כג ז
2. לֹא תִּרְצָח לֹא תִּנְאָף לֹא תִּגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: שמות כ יב
3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו
4. אָבִיו כִּי עָשַׁק עֹשֶׁק גָּזַל גֵּזֶל אָח וַאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמָּיו וְהִנֵּה מֵת בַּעֲוֹנוֹ: יחזקאל יח יח

מוסף רש"י

לתלמיד שיושב לפני רבו. ובא דין לפני רבו ולא לפניו ורואה התלמיד זכות לעני וחובה לעשיר ורבו טועה בדין, מנין שלא יחלוק כבוד לרבו וישתוק (סנהדרין ו: עי"ש). **שלא ישמע דברי בעל דין כו'.** שמקלר דברי שקר בדברי אמת, לפי שאין מכחישין, ומכין שלב הדיין נוטה לו לזכות שוב אין לבו מהפך בזכות השני כל כך (שם. עי"ש). **לאפוקי מאי.** דלא תנן במתני' בהדיא, הא תנא ליה רישא נוהגת באנשים ולא בנשים, ברחוקים ולא בקרובים, בכשרין ולא בפסולין (יומא עד.). **משחק בקוביא.** בעירבון, דהוי גזלן מדרבנן ופסול לעדות (שם). **מדאורייתא מחזא חזי.** דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו, כמו (ש"ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי כך מפרש בב"ק (עי' יומא שם). **דון מינה ומינה.** כל דבר שאתה למד מחבירו בגזירה שוה או בהיקש, הוי למד ממנו ככל דבריו (זבחים צא. ובעי"ז יבמות עח: ב"ק כה: סנהדרין עה: וחולין קב.). **דון מינה ואוקי באתרה.** למאי דצריכי גמרינן, למאי דלא צריכין מוקמינן באתרה (יבמות עח:) דון עיקר הדבר שלמדו מחבירו אבל לשאר דבריו שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מיניה וביה דבר מדבר ואינך צריך ללמד מחבירו, העמידנו במקומו ואל תשווהו לחבירו (סנהדרין עה: ובעי"ז זבחים צא. וחולין קב.).